

Resultatrapport ViSmedia v/ Astrid Gynnild 10.4.21

1) Bakgrunn og målsettinger for prosjektet

Prosjektets hovedmål har vært å utforske hvordan bruk av visuelle overvåkningsteknologier i nyhetsmedier kan videreutvikles på ansvarlig vis, og hvordan slik kunnskap kan bidra til å videreutvikle og styrke journalistikken og nyhetsinstitusjonen som en ansvarlig og troverdig samfunnsaktør i digitalsamfunnet. Mer spesifikt var hovedmålet, gjennom RRI-perspektiv om ansvarlig forskning og innovasjon, å undersøke hvordan den økende etterspørselen etter, og bruken av, visuelt materiale i digitale nyhetsmedier skaper både muligheter og dilemmaer når det gjelder 1) teknologisk utforskning og innovasjon i journalistikk 2) etikk, transparens og troverdighet i journalistikk og 3) tverrfaglig utforskning av risikoteknologier i medieutdanninger. Bakgrunn for prosjektet var et demokratiperspektiv på betydningen av troverdig og transparent nyhetsjournalistikk, og regjeringens mål om å legge til rette for ytrings- og informasjonsfrihet gjennom nye former for offentlig samtale i digitalsamfunnet.

2) Resultater oppnådd i prosjektet sammenlignet med målsettingen

De tallmessige resultatene overstiger langt det som ble lovet i søknaden både mht vitenskapelig produksjon og populærvitenskapelig formidling. Vi lovet 18 vitenskapelige artikler/kapitler, to antologier og en monografi; resultatet ble nærmere 80 artikler, bokkapitler og bøker fordelt på disiplinene medievitenskap, informasjonsvitenskap, samfunnsgeografi og teknologietikk. I tillegg har vi bidratt med nærmere 200 brukerrettede formidlingstiltak – artikler, foredrag og presentasjoner til målgrupper i prosjektet både nasjonalt og internasjonalt. Vi har også registrert rundt 80 allmennrettede formidlingstiltak, fordelt på populærvitenskapelige publikasjoner og oppslag i massemedia. Det reelle tallet her er nok noe høyere, siden vi ikke har greid å fange opp alle bidrag. Gjennom innovasjonspedagogisk eksperimentering ved bachelorstudiet i medie- og interaksjonsdesign har vi dessuten bidratt med 21 seks prototyper på ansvarlige medieteknologier til nyhetsbruk. Mer info om prototypene på www.vismedia.org, som snart blir til www.uib.no/vismedia.

Vi hadde mål om to stipendiater i hhv ansvarlig mobiljournalistikk og ansvarlig virtuell-reality-journalistikk, samt en postdoktor i journalistisk dataetikk. Vi endte opp med en stipendiat i ansvarlig mobiljournalistikk, forventet disputas nå i 2021, og en postdoktor med nyhetsovervåkning og sosiale medier som spesialfelt. Den andre PhD-stillingen lykkes vi ikke å rekruttere kvalifiserte søkere til. Omdisponering av midler ga rom for mer studentdrevet forskning og utvidet seminar- og konferanseportefølje der studenter fra fire mediefag ved UiB ble involvert. Resultatet ble fem populærvitenskapelige ViSmedia-konferanser i Universitetsaulaen i Bergen, mot planlagt tre. Økt vit.ass-aktivitet og forlenget engasjement for de fire professor II-erne bidro alene til fire vitenskapelige artikler. I tillegg har vi hatt godt samarbeid med en stipendiat ved SLATE (Centre for the Science of Learning & Technology), som har vært medforfatter på flere artikler om virtual reality i journalistikk og også bidratt inn i prototype-utvikling ved utdanningene i medie- og interaksjonsdesign.

Innledende planer om hackatons og symposium i dronekunst ble justert til fordel for tverrfaglige seminarer om Netflix-serien Black Mirror og et omfattende pilotprosjekt om Snapchat for lærere og elever i ungdomsskolen, utviklet av vit.asser i ViSmedia. Erfaringene fra denne piloten ble ført videre i en tverrfaglig konferanse i Media City Bergen med vel 200 unge deltakere, Snap Society, som også var studentutviklet. Her deltok bidragsytere fra Politiets nettpatrulje via nettstedet www.psyktaerlig.no til Utdanningsdirektoratet og forskere. Alle andre leveranser som ble lovet, er gjennomført i

tråd med opprinnelig skisse, men justert underveis i samsvar med RRI-prinsippene om refleksivitet, samfunnsdialog, løsningsorientering og fremsyn.

3) Beskrivelse av de viktigste FoU-oppgavene som er utført, og hvilke miljøer som har vært mest sentrale i gjennomføringen

De viktigste FoU-oppgavene utført i dette prosjektet handler om kartlegging av visuelle muligheter og dilemmaer med bruk av droner, mobiltelefoner, virtual reality, kunstig intelligens (AI) og datavisualiseringer i journalistikk og i medieutdanning; begrepssetting og teoriutvikling rundt teknologietikk, transparens og troverdighet i datajournalistikk; utforskning av ansvarlige fremsyn på tvers av disse feltene, samt pedagogisk eksperimenter med risikoteknologier der studenter er co-forskere – både innenfor og på tvers av fagene journalistikk, medievitenskap, TV-produksjon, medie- og interaksjonsdesign.

De mest sentrale miljøene i gjennomføringen har vært UiBs tverrfaglige forsknings- og undervisningsmiljø i Media City Bergen, Nordic Centre for Excellence in the Media (NCE Media) i Media City Bergen, det journalistiske innovasjons- og utdanningsmiljøet ved Universitetet i Jyväskylä i Finland, det renommerte forsknings- og undervisningsmiljøet for computational journalism/journalism accountability ved Northwestern University i Washington DC/Illinois i USA, det tverrfaglige medie- og samfunnsgeografiske miljøet ved University of Texas, Austin, og nettverk for teknologietikk basert ved University of Virginia.

For å få gjennomført FOU-oppgavene har de viktigste samarbeidspartnerne ellers vært Datatilsynet, Norsk redaktørforening, Teknologirådet, UAS Norway og tilsvarende miljøer i Finland (droneprosjekter); europeiske samfunnsgeografiske miljøer og Universitetet i Karlstad (digital kartovervåkning); globale forskningsnettverk i immersive journalism; mediebedrifter som er klyngepartnere i Media City Bergen; regionalt mediehus i Tyskland og globale Mojo nettverk (mobilteknologi); Washington Post (deepfakes, videomanipulasjon og valg).

4) Kort vurdering av prosjektgjennomføring og ressursbruk

Prosjektgjennomføringen har gått greit, men måtte forlenges et par ganger, til slutt frem til 31.1.21. Korona-utbruddet startet bare to uker før vi i mars 2020 skulle arrangere sluttkonferansen Visual Futures of the Media. Som følge av pandemien måtte konferansen flyttes hele tre ganger, og ble til slutt avholdt 19. januar 2021. Av andre utfordringer kan nevnes at vi ikke fikk besatt en PhD-stilling som ble utlyst hele tre ganger, og at vi derfor måtte omdisponere midler i prosjektet (se mer under punkt 2). Disse gikk til å utvide porteføljen av seminarer og konferanser der studenter deltok som partnere. Noe midler ble også omdisponert til vit.ass.-forskning og forlenget engasjement for de fire professor II-erne.

5) Utenlandsopphold i prosjektperioden, hva det har bidratt til i prosjektet

Ingen av de norske forskerne i prosjektet har hatt lengre utenlandsopphold i prosjektperioden. Til gjengjeld har de fire forskerne på professor II-engasjement befunnet seg fysisk i internasjonale forskningsmiljø, henholdsvis i Finland (University of Jyväskylä), Washington DC (Northwestern University), Austin, Texas (University of Austin, Texas) og Charlottesville, Virginia (University of Virginia). Alle II-erne har deltatt på seminarer, workshops og konferanser i Bergen to ganger pr. år, og brakt verdifulle og impulser inn i prosjektet.

6) Beskrivelse av hvilken betydning/nytteverdi resultatene forventes å ha (for eksempel for forskningsfeltet, kompetanseutvikling, næringslivet og samfunnet for øvrig)

Da vi startet, var EU-rammeverket Responsible Research and Innovation (RRI) en ny tilnærming for alle prosjektdeltakerne. Vi brukte derfor mye tid på å utforske og diskutere hvordan vi best kunne forstå og bruke RRIs prinsipper om å være fremtidsorientert, reflekterende, samfunnsdialogisk og løsningsorientert gjennom hele prosjektperioden. Vi valgte å *anvende* RRI som et eksplorativt forskningsdesign fremfor å problematisere innholdet i rammeverket på mer vitenskapsteoretisk grunnlag. RRI la retningen for både kvalitativ empirisk forskning, begreps- og teoriutvikling, og for utforskende læringsforskning i prosjektet.

De tverrfaglige perspektivene i prosjektet bidro til ekstra sett med spennende utfordringer. Ikke bare kom vi fra til dels svært ulike disipliner (medievitenskap, informasjonsvitenskap, HCI, samfunnsgeografi og teknologietikk); vi kom også fra to kontinenter med ulike tradisjoner for blant annet personvern. Det å møtes i dette konglomeratet av et forskningslaboratorium utfordret hver enkelt på nye vis. Det viste seg å være kognitivt krevende og samtidig kreativt og produktivt. I det følgende vil vi peke på tre felter der resultatene fra/produksjonen i prosjektet forventes å ha betydning/nytteverdi både på kort og lang sikt.

a) Betydning for forskningsfeltet

Den vitenskapelige produksjonen omfatter rundt 80 publikasjoner i form av artikler, bokkapitler og bøker. De fleste tekstene er publisert i engelskspråklige journaler og forlag på nivå 2, mange også i open access. Prosjektet har bidratt til den internasjonale forskningsfronten innenfor disse feltene: ansvarlig dronejournalistikk, datavisualisering med elektroniske kart, nyhetsmediers cookie-overvåkning av brukere, samt implikasjoner av kunstig intelligens og videomanipulasjon på nyhetsdekning; mobilteknologi og overvåkningskapitalisme; nyhetsovervåkning via satellitter, virtual-reality-basert journalistikk og innovasjons-pedagogikk og risikoteknologier.

RRI har hatt sterk påvirkning på forskningsinteressene til samtlige prosjektdeltakere, inklusive studentene. Et eksempel til illustrasjon: Deborah G. Johnson, verdensledende forsker innenfor teknologietikk i en årrekke, inkorporerte raskt RRIs ansvarlighetstenkning i sin omfattende produksjon. Det førte til en dreining i hennes forskningsinteresser over på nye tverrfaglige samarbeidsformer og scenario-utvikling og risikoteknologier i mediene. Hun ble enda med fokusert på hva dataingeniører kan gjøre og hvilket ansvar de har. Dreiningen i hennes nye bestselgende bok *Engineering Ethics: Contemporary and Enduring Debates* på Yale University Press, vil alene kunne få stor påvirkningskraft på utdanning av ingeniører og utvikling av fremtidsrettet ansvarlighetskompetanse.

Prosjektet har åpnet opp for mange og nye former for tverrfaglig, internasjonalt forskningssamarbeid på medie- og teknologifeltet. Flere av prosjektets deltakere har vært svært aktive på forskningsarenaer over store deler av Europa. Og flere forskere er blitt involvert henholdsvis i mulige EU-satsinger; etablering av MediaFutures –Senter for forskningsdrevet innovasjon i Media City Bergen; etablering av nye nordiske forskernettverk; NFR-søknad om Senter for fremragende forskning; tildeling av DIKU-midler til forskning på risikoteknologier og innovasjonspedagogikk og videreutvikling av forskningssamarbeid Norge-USA på medier og klima samt medier og overvåkning.

Oppsummert har ViSmedia-prosjektet tilført forskningsfeltet medier og nye teknologier en ny dimensjon gjennom tverrfaglig RRI-tilnærming.

b) Formell kompetanseutvikling etterspurt i næringslivet og samfunnet for øvrig:

I løpet av femårsperioden har fire forskere i prosjektet fått dokumentert formell kompetanseheving gjennom opprykk til professor ved sine institusjoner. Postdoktoren fikk fastansettelse som førsteamanuensis i nyopprettet stilling ved Universitet Nord med trafikkovervåkning og nye teknologier som forskningsfelt. Studenter på bachelor- og masternivå ved Universitetene i Bergen og Jyväskylä har ervervet nyutviklet integrasjon mellom teori og praksis og formell kompetanse i å forstå, anvende og utforske risikoteknologier som for eksempel mobiltelefoner og kameradroner på reflekterte og ansvarlige vis. Undervisning i nye teknologier med overvåkningspotensiale er i løpet av prosjektperioden blitt integrert i studietilbud i alle mediefag ved UiB. Studentene har gjennom prosjektet fått nye muligheter til etterspurt spesialisering gjennom bachelor- og masteroppgaver; dagens studenter er morgendagens kommunikatører og beslutningstakere. Vi har underveis også erfart at den uformelle kompetanseutviklingen som har skjedd i tilknytning til prosjektet, for eksempel trening i sosiale-medier-arbeid og planlegging av arrangementer, har åpnet for attraktive jobbtilbud.

c) Bidrag til uformell kompetanseutvikling i næringslivet og samfunnet for øvrig

Gjennom en bred vifte av faglige og allmennrettede bidrag har prosjektets deltakere bidratt inn i nye dialogarenaer med prosjektets brukergrupper i vid forstand: de har bidratt til konferanser, seminarer, bokbad og mediedebatter på bred front. Prosjektdeltakere har også bidratt med rådgiving til myndighetene i alle tre land, både gjennom deltakelse i regjeringsoppnevnte utvalg og andre invitasjoner til faglige innspill.

7) Beskrivelse av planer for formidling og for utnyttelse av resultatene

Forskningsresultater er formidlet gjennom hele prosjektperioden, både vitenskapelig og populærvitenskapelig, og med stor vekt på allmennrettede formidlingstiltak. For talldata, se punkt 2. Prosjektdeltakerne har bidratt på nasjonale og internasjonale arrangementer i mange ulike forskningsmiljø og på ulike arenaer for bransje- og samfunnsdialog. De har stilt opp med kronikker, magasinartikler, podcasts og intervjuer, og vært brukt som rådgivere og faglige eksperter i medie- og nyhetsorganisasjoner – alt fra lokalaviser på Vestlandet til Washington Post. Flere av prosjektets forskere er også blitt invitert inn i regjeringsoppnevnte styre og utvalg, nå sist, i Norge, DiKU og Personvernkommisjonen. Vi investerte fra start mye ressurser i nettsiden www.vismedia.org. Her har vi fortløpende dokumentert aktivitetene i prosjektet gjennom nyhetsoppdateringer, oversikt over vitenskapelig produksjon, ressurser (bl.a RRI og workshops i scenario-utvikling), studentarbeid og arrangementer. Vi har lagt ut eksempler på rådata fra bl.a fokusgruppeintervjuer og workshops. Og under fanen «Events» finnes tilnærmet komplette video-klipp fra alle fem ViSmedia-konferansene og fra Snap Society-konferansen. Datamaterialet er potensielt verdifullt for fremtidig forskning. Videoklippene på nettsiden dokumenterer fem års utvikling i en tidlig fase av risiko-teknologiers vekst i digitale nyhetsmedier; dilemmaer og mulige løsninger, sett i et RRI-perspektiv.

8) Resultater som forventes ferdigstilt etter prosjektets slutt

PhD-kandidaten har fått sampublisert sine siste to artikler vår 2021. Tre andre artikler er publisert av hhv Johnson og Diakopoulos, samt Gynnild. En større engelskspråklig antologi om overvåkningsteknologier i nyhetsmediene er i startfasen. Og nettsiden www.vismedia.org blir snart til pilotprosjektet www.uib.no/vismedia, som skal få et nytt liv gjennom tilbakeføring til UiBs kombinerte arkiv- og undervisningsportefølje.

